

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

909

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամսաթիվ 31րդ տարեշրջանի (1915 թվական-1916 թվական) բաժնորգադիրն է 20 ֆրանկ, թիւրքիական և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ, ԿԱՆԻՍԿԱՆ ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ է 2 ֆրանկ, ԹՐԵՐՔԻԱԿԱՆ և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանկ: Նամակ կամ գրամ զրկել այս հասցեով:

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
Marseille (France)

ԼԱ ՏԱՐԻ

1915 թվական

1915 ՕԳՈՍՏՈՍ 4 Ն.

(2.8. 1915 Յուլի 22)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, համառոտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերագործունէլ չհրատարակուած ձեռագիրները: Դրանցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Դրանցումն է միջակ գիրը 1 ամիսով կարճէ. 1 գիրագիրը 2 ամիսով:

Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadie, 17

ԲԱՅՈՒԱԾ ԵՒ ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՄԵՆԻԱ

ԼԱ ՏԱՐԻ ԵՐԶԱՆԻՆ

(1915 ՕԳՈՍՏՈՍ — 1916 ՅՈՒԼԻՍ)

Ամսաթիվ 31րդ տարեշրջանի (1915 թվական-1916 թվական) բաժնորգադիրն է 20 ֆրանկ (4 տարար տեղիկներ կան 7 թուրք և 50 կպկ. ուսակներ) ամեն տեղի համար, ի բաց առեայ Թիւրքիական և Պարսկաստանը, որ կը զրկուի կէս բաժնորգադիրով, այսինքն ամսաթիւ տարեշրջանին համար 10 ֆրանկ:

Բաժնորգադիրը կը սկսի Արմենիայի համար որ ուղարկուի ամսական 2 ֆրանկ (40 սէնթ = 75 կպկ.) հաշուելով, կամ 1 ֆրանկ թիւրքիական և Պարսկաստանի համար:

Ուղարկել է արդէն թէ անոնք որ Արմենիայի Օժանդակի արձանագրութեամբ են մեր հրատարակած Օժանդակային Կանոնադրին համեմատ, իրաւունք կը տեսնուի Արմենիա ստանալու, քանի որ անի համար որ ուղարկուի իրենց ստացած լրագրի ծրարին մէջ գրուելով և կէս բաժնորգադիրով, այսինքն ամսաթիւ չըջնալին համար 10 ֆրանկով կամ ամսական 1 ֆրանկով հարկի է նաեւ Օժանդակի նշանակած բաժնորգի հասցէին ուղղակի զրկել թերթը, 42½ ֆր. (2½ տլր.) բաժնորգադիրով:

Մ. ՓԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ԶԵՆՈՒՄԻՆԵՐԸ

	Փր. անգլ.
Ա. Հայ գիւցազներին մը	
Բ. — Է. (Սպասած)	40
Ը. Թիւրքիական Հայերն եւ իրենց զրագիրներ (Գրեց Մ. Աւետիսեան)	50
Թ. Եւրոպական լրագրար (Ա. տարի)	1,40
Ժ. Վրկ	20
ԺԱ. Թամա Բոցարիս	20
ԺԲ. Նմոյններ Մ. Փարսկա-լեա ի գրած ոտանաւորներն	15
Ժ. Մի պարկար հայկական (Պարսկական Զեղար-իւն Ժան Ժան Ժան Ժան)	1,40
ԺԳ. Մի գաղտնի	20
Մարտի 15 զորս զրկուած փոստի ծախ-քը կը վերադառնա հրատարակողին	

ԲԱՅՈՒԱԾ ԵՒ ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Արմենիայի 31րդ տարեշրջանին ամիսով. — Նամակ Հստատար (Վան). — Մարտի 15 զորս զրկուած փոստի ծախքով. — Ի յիշատակ Հայրենիքի ազատութեան համար պատերազմի մէջ ընկած կամուրջ Հայ զինուորաց. — 7 Հայեր նորէն կախուած Կ.պոլսի մէջ. — Այլ եւս վրէժը կը մնայ. — Ուստի պիտանան Գուման եւ Սարգսի Զոր. — Հայերը Հարաւային Ամերիկայի մէջ. — Տեղական. — Մեծ հրդեհ Կ.պոլսի մէջ. — Իտալիայի յարաբերութիւնները. — Մոլդովի Էնի գրաւումը. — Մարտի 15 զորս զրկուած փոստի ծախքով. — Փարսկայի ի նկատման Կ.պոլսի մէջ. — Փոստային խօսք. — Դրանցումներ:

ԱՐՄԵՆԻԱ 31րդ ՏԱՐԻ ԵՐԶԱՆԻՆ ԱՌԹՈՎ

Այս թիւով կը սկսի Արմենիայի 31րդ տարեշրջանը:

Եւրոպայի մէջ հայերէն լրագրի մը 30 տարի կեանք ունենալը ապացոյց մը կրնայ նկատուիլ եւրոպական Հայերի այժմեան մտաւոր յառաջդիմութեան, ազգային զգացումի զարգացման և յարատեւող ոգիին: Ասկէ առաջ եւրոպայի մէջ հայերէն լրագրի մը հրատարակութեան քանիցս փորձեր եղած էին, և շատ կարող անձերի ձեռքով, բայց անյաջողութեան դատապարտուած և շատ կարճատեւ կեանք մը միայն ունեցած էին:

30 տարի մէջ երեան կուգայ ամբողջ շոր սերունդ մը, թէև մենք ոչ սովորութիւն, ոչ ալ պէտք ունինք տարեգրութիւններին կրկնելու և յիշեցնելու Արմենիայի սկզբունքները, անոր ուղղութիւնը և այդ ուղղութեամբ մտաւոր ծառայութիւնները, բայց իր 30 տարին լրացնելուն առթիւ՝ նորերին համար որոնք չեն կրցած ճանշնալ զինք սկզբէն ի վեր, աւելորդ չենք համարիր մէկ երկու տողով գէթ ստուերագծել այստեղ անոր ուղղութիւնը: Արմենիան հայ հայրենասիրական նպատակ ունեցած է, իր ուղղութիւն, իր ձգտումներ, իր գրութիւններ ու իր գործունէութիւն նուիրուած են այդ նպատակի հասնելու: Իր ընթերցողներին այդ ուղղու-

թեամբ մտաւոր պաշար և զարգացում տալու համար՝ հայ հայրենիքի վիճակին և անոր հետ կապ ունեցող խնդիրներին վրայ լուրեր, տեղեկու, թիւներ տալու աշխատած է, արտասահմանի Հայերին և Հայաստանի Հայերին միջև յարակցութեան կապ մը դառնալ ջանացած է, Հայաստանի ազատութեան ազգային ցոյց տրւած է ոչ միայն մտաւոր զարգացումը ալ և յեղափոխական գործը, որի համար պատրաստութեան, ներքին ոյժ գոյացնելու անհրաժեշտ պէտքը ցոյց տուած է: Այդ ոյժ գոյացնելու համար մեզի պէս տկար ազգի մը մէջ ամէն դատակարար իրաւունք անմիջապէս թիւն լով միաբան և համերաշխ գործելու յորդոր տուած է: Հետևապէս իր ծրագրի մէջ չէ ընդգրկած դատաւարգային և ընկերակարական խնդիրներով զբաղելը որոնք Հայաստանի խնդիրն հետ կապ չունին, գէթ գործունէութեան ներկայ շրջանին մէջ: Հարստութիւնը յանցանք մը չենք համարիր իրեն վերայ յարձակելու համար, ոչ ալ ազատութիւնը առաքինութիւն մը: Ինչպէս որ ազատութիւնն ալ յանցանք մը չենք նկատեր, ոչ ալ հարստութիւնը ինքնին արժանիք մը: Մարդ ինչ վիճակի մէջ ալ գտնուի, իր գործն է որ կը բարձրացնէ իր արժանիքը և ոչ թէ իր դրամական վիճակը: Նիւթական կարողութիւն չունեցող Հայ մը՝ որ իր անձը կը նուիրէ Հայաստանի ազատութեան սուրբ գործին, մեզ համար շատ անկէ մեծ մարդ մ'է քան թէ արհեստահար Հայը որ հազիւ կը հաճի իր վիրանքներէ նուիրել Ազգի ազատութեան սուրբ գործին: Ներկայիս մէջ Հայի մը մեծութեան չափանիշը իր հայրենասիրական եռանդն ու գործունէութիւնն է, ինչ գոտակարգի և կուսակցութեան ապառկան ինք: Մնացած բաները երկրորդական, երրորդական և այլն կարգի տեղեր կը բռնեն: Պէտք է օրինակ առնենք Զրանասէն ուր ասկէ առաջ զանազան կուսակցութիւններ թէև կատաղաբար կը կուռէին իրար հետ, բայց այսօր, Հայրենիքի փրկութեան

նորոգողական պէտքին առջև, ամէնէն պահպանողականը ու ամենէն յեղափոխականը ձեռք ձեռքի տրուած կը գործեն:

Մեր նպատակը չիլնելով մանրամաս գծել այստեղ Արմենիայի ուղղութիւնը, որը ընդարձակորէն ցոյց կուտան իր 30 տարիի հրատարակութիւններն ու գործունէութիւնը, վերագրեալ մի քանի տողերը բաւական կը համարինք:

Արմենիայի երեսնամեայ չըջնալի բոլորման առթիւ՝ քաղցր պարտք մը կը համարինք մեր ջերմ շնորհակալութիւններ յայտնել ամէն անոնց որոնք իրենց բաժնորգադիրութեամբ կամ գրական աշխատանքով մասնակցած են մեր համակրութեան սեւ գրական ապագայցոյցով աջակցած են մեզ այս դժուարատար գործը 30 տարի շարունակելու:

Գիտենք որ Արմենիան աւելի օգտակար դարձնելու համար ինչ ինչ բարեփոխումներ պէտք է ընել: Բայց մենք արդէն ըրած ենք ինչ որ կըրնանք և աւելի քան որ կրնանք: Ասկէ աւելին ընելու միջոցներ և դիւրութիւններ պէտք են, որոնք ձեռք բերելու համար պէտք է աջակցին մեզ մեր համակիրներ: Թանաջ կը պատահի որ կարեւոր յոգուածներ և լուրեր, մեր կամքի հակառակ, տեղ չեն կրնար գտնել Արմենիայի փոքր դիրքին մէջ: Կը խորհինք ընդարձակել անոր դիրքը, առանց աւելցնելու բաժնորգադիրը: Մեր այդ ծրագիր իրագործելու համար՝ պէտք է որ գտնէ 400 բաժնորգադիր ունենանք: չէ՛ կարելի որ այս մասին ջանք մ'ընեն Արմենիայի ընդհանրութեան համակիրներն ալ և աշխատին զայն տարածելու: Մենք իրենց աշխատանքի դիւրութիւն մը տուած լինելու համար, Արմենիայի այս թիւով իրենց կը զրկենք տրւած պարտաւոր պատրաստ նամակներ որ իրենց յարմար տեսած բարեկամներին և ծանոթներին զրկեն, առաջարկելով որ իրենց բաժնորգադիրութեամբ ոյժ տան Արմենիային: Այդ նամակներին վրայ հարկ կը լինի միայն աւելցնել այն անձի անունը որին կուղղուի և ստորագրել:

Հանրային գործերի յաջողութեան
և արդիւնաւորման պէտք է որ հան-
րութիւնը աջակցի:

Մ. Գ.

ՆԱԽԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Վան, 3/16 յունիս

Ռուս բանակը թէև առանց կուի
գրաւեց վանը, բայց նախ քան
գրաւումը կռիւներ էր ունեցել կա-
վրէշանի, Ռերկրի, Ջէվէ և այլ քիւր-
դաբնակ տեղերում: Իսկ քաղաքիս
գրաւումից յետոյ շարունակելով իր
առաջխաղացութիւնը՝ կռիւներ ու-
նեցաւ նահանգիս հարաւակողմում
Ռստան, կաւաշ, կարճկան և Նոր-
գուշ գաւառներում: Այս լեռնային
վայրերում և մանաւանդ Նորգուշի
լեռներում էր ամբողջ վանից նա-
հանջող թիւրք բանակը, որին միա-
ցաւ նաև Ատրպատականում գործող
թիւրքական բանակը՝ հրամանատա-
րութեամբ Էնվէր-փաշայի հօրհրաւիր
Խալիլ-բէյի, որ Պարսկաստանում ու
Աղբակում Անդրանիկի ղեկավարու-
թեան տակ գտնվող հայ կամաւորնե-
րի և ռուս բանակի հետ ընդհարում:
Ներ ունենալուց ու պարտվելուց յե-
տոյ՝ նահանջել էր մինչև Խոշար և
ախտեղից էլ Նորգուշ, որ միացել
էր վանից նահանջած Ջէվէթ-Բէյի
բանակին: Խալիլ-բէյի կորպուսը
վերջին ժամանակները հասել էր
Պարսկաստան՝ Հալեպի ու Գիարբէ-
Յի, որ վրայ էր դրաւ Եւսէֆ-պա-
հաւազար: Հօրհրաւիր յետոյ, բաւական ուժեղ
բանակ էր նա, գորտւար թնդանթ-
ներով, բայց ռուսաց բանակի հզո-
րութեան առաջ տեղի տուեց ու
պարտվեց, չքայնելով այն յոյսը՝ որ
նրա վրա գրել էին ժէօն-թիւրքե-
քը, նրանով իրանում թափանցելու
և իրանեան ժողովուրդները մեծ
ջնթիւն մասնակից անելու նպատա-
կով:

Թիւրք նահանջող բանակի հետ
գտնվում էին նաև վանից փախչող
թիւրք ու քիւրդ ժողովուրդներ ու
նրանց ընտանիքները, յոյս ունենա-
լով, որ թիւրք բանակի յաղթանա-
կից յետոյ իրանք կրկին կը վերա-
գառնան վան, տէր դառնալու իրանց
լքած կալուածներին: Բայց թիւրք
գործի իրար ետեւից կրած պարտու-
թեամբ այդ յոյսը ֆիասկօ է կրել,
և ժողովուրդը պարտաւորվել է էլ
աւելի հեռանալ դէպի հարաւ: Մու-
սուլ, Սյեքու և այլն: Միայն 1700
թիւրք կին ու տղաներ ապրում են
այժմ քաղաքիս ամերիկեան ու գեր-
մանական որբանոցի շէնքերում ու
կերակրվում են ռուս կառավարու-
թեան հաշով: Չարմանալի են աչ-
խարհի յեղաշրջումները: Քիչ ժամա-
նակ առաջ մի ամբողջ ամիս հայ ըն-
տանիքներն էին ապաստանել այդ
օտար գորշակների հովանիում, յոյս
ունենալով որ կոտորածը մինչև այն-
աեղ չի հասնի, իսկ այսօր իրանց
կոտորող թիւրքերի ընտանիքներն
են ապաւինել միևնոյն գրոշներին:

Սակայն եթէ չը լինէր մի սևահո-
գի Ջէվէթ, իրերը այս ստտիճան
գահավիժում չէին ունենայ ու երկու
կրօնի պատկանող ազգերի միջև
թշնամութիւնը այս աստիճանի մե-
ծութեան չէր հասնի: Դեռ անցեալ
աշունքին էր, որ երբ ռուսաց բանա-
կը Ատրպատականից մտաւ թիւր-
քական հողը ու գրաւեց Սարայը,
շատ-շատ թիւրքեր դիմեցին իրանց
բարեկամ հայերին և առաջարկեցին
վանը գրաւելու պարագայում իրանց
ու ընտանիքներին հայերի տներում
ընդունել ու պահպանել, մինչև երկ-
րում նորմալ վիճակ հաստատվելը:
Խոստանալով փոխադարձաբար նոյն
պիսի պահպանութիւն անել իրանց
կողմից հայերին, եթէ երբէք քիւր-
դերի կամ կառավարութեան կող-
մից նրանց չարիք հասնի: Հայերը
ընդունեցին այդ առաջարկը, չը նա-
յած որ 96ի կոտորածներից մեծ
չարիքներ էին տեսել նրանցից,
շարդ, հրդեհում, թալան, առևան-
գում և այլն: Հայերը այդ արգէն մո-
ռացել էին: Բայց Ջէվէթ-Բէյ փոխ-
թիւրքերի միտքը ու ներշնչաց նը-
րանց ստակալի ֆանատիկ զգացում:
Ներ՝ գրգռելով նախապէս նրանց ըն-
չաքացութեան, թալանիչի ախոր-
ժակները: Նա ասել էր՝ «սպանցէք
հայերին, ու երկիրը և նրա ամբողջ
հարստութիւնը ձերն է լինելու, թէ-
կուզ երկիրն էլ գրաւվելու լինի ռուս-
ներից»: Նա հաւատացել էր, որ 24
ժամու իրաւ մի քանի օրում վերջա-
ցրած կը լինի հայութիւնը վառողու-
րականում: Հաշի չէր առել նա հա-
յերի դիմադրական ոյժը, արժէք
չէր տուել նրան, մինչդեռ միամտեալ
յամաւ կռիւը հիասթափեցրեց նը-
րան, ցոյց տալով որ հայերը այն-
չափ էլ արհամարհելի ոյժ չեն:

Ջէվէթ-Բէյ ասել էր՝ «Այս երկի-
րը լինելու է կամ իսլամին կամ
քրիստոնէին»: Եւ եղաւ վերջինը,
հակառակ իր ցանկութեան:

Այժմ ամբողջ վանի վերայէն
գրաւվել է, բացի կարճկանի մի
փոքր մասից, այդ էլ այսօրվայ վաղ-
վայ հարց է միայն, ու բանակը
չարժվում է դէպի Ռիթլիս՝ Դատվա-
նի ու Աղլաթի գծերով: Ատրպա-
տականի հայ կամաւորական խումբն
էլ Ատրպատականից յետոյ Աղբա-
կում ու Նորգուշում փառաւոր յաղ-
թանակներ շահած, մտնում է այսօր
քաղաք՝ մի փոքր ժամանակ հան-
գիստ անելու:

Առ այժմ երկրում մնացել են գրե-
թէ միայն հայ, ասորի և եղիդի ժո-
ղովուրդներ, նրանք էլ ի հարկէ,
կոտորակված: Քիւրդեր ու թիւրքեր
էլ տեղ-տեղ կան թագնված լեռնե-
րում, որոնք երբեմն ցած են իջնում
լեռներից և խաղաղ քնակութեան
վրա յարձակվում: Այդ պատճառով
հեռաւոր գաւառների մէջ բնակչու-
թիւնն այնչափ էլ վատահելի չէ: Ան-
ցեալ շաբթում քաղաքացի ուժեղ
մարտիկներից մին, Աւան, իր որդու
և չորս ուրիշ ընկերների հետ Արա-
գա են գնում իրանց անձնական

գործերի համար, բայց սպանվում
են անակնկալ յարձակումից:

Հայ գիւղերից մնացած բեկորներ
տակաւ առ տակաւ հաւաքվում են
իրանց աւերված գիւղերում և սկը-
սում են իրանց երկրագործական
պարագմունքները, թէև շատ-շատե-
րին պակասում են անասուններ,
գութան, սալ և ուրիշ գործիքներ:
Քիւրդերը երկրից հեռանալիս թո-
ղել են մանաւանդ Նորգուշում մեծ
քանակութեամբ եղներ, գոմէշ, ոչ-
խար և ուրիշ անասուններ, որոնք
եթէ խելացի կերպով բաժանվեն
թաղանթած գիւղացիների վրա, նը-
րանց անտեսութիւնը բաւական կը
բարւոքի: Ցանկալի է, որ լինէր մի
յանձնաժողով այդ կարգադրութիւ-
նը անելու և չը թողնելու, որ ուժե-
ղը միայն օգտվի ի վնաս տկարին:
Իսկ թէ ո՞վ է հոգս տանելու, կամ
ո՞վ որ բազուկը պիտի աշխատէ
այն ընտանիքների համար, ո՞վ նը-
րանց արտերը պիտի վարէ, ջրէ, հըն-
ձէ և ուրիշ աշխատութիւնները պի-
տի կատարէ, որոնց մէջ գործող բա-
ղուկ, այր մարդ բնաւ չի մնացել:
Թէև տիկ. Մ. Տիգրանեանի նախա-
ձեռնութեամբ կազմվել է մի կա-
նանց միութիւն՝ պատերազմից վը-
նասվածներին օգնութիւն հասցնե-
լու նպատակով և որոշել է առ այժմ
մի թէյարան բաց անել քաղաքում:
Նրանից ստացած օգուտը այդ ու
վիրաւորվածներին դարձանելու գոր-
ծին յանձնելու համար: յետոյ բայց
անելու է նաև մի հիւանդանոց,
բայց մի թէ այդ բաւական է:

Մի շարաթ առաջ վան է եկել
Սիրական Տիգրանեան և իրեն խոր-
հրդական օգնում է Արամին: Իսկ
երէկ էլ հասաւ Սահակ արքայ. Այ-
վատեան, իրեն ներկայացուցիչ վեհ-
հայրապետի որբալանի պաշտօնը
լինելու է անշուշտ ազգային ներքին
կեանքը կազմաւորելու Այս մասին
աւելի մանրամասն տեղեկութիւն կը
գրեմ յայտդ անդամ: Սրբազանի
հետ եկել են նաև Եղբայրական Օգ-
նութեան կողմից բժիշկներ ու ֆէլդ-
շէքներ — բժ. Թաշեան և ընկեր-
ները — հիւանդներին և վիրաւոր-
ներին պէտք եղած օգնութիւնը ա-
նելու նպատակով: արդէն ժողովրդի
մէջ ճարակում են տիֆ և ուրիշ տե-
սակ հիւանդութիւններ, իսկ մանուկ-
ների մէջ կարմրուկ: Ռուսի և բը-
ժշկական օգնութեան կարիքը
խիստ մեծ է:

ՄՏՐԱԿ

(Մշակ)

ՄԱՂԹԱՆԲ

ՎԱՆԻ ԳՐԱԽՄԱՆ ԱՌԹՈՎ

Էջմիածնի Արարատէն:

«Մայիսի 9ի առաւօտեան լուր
ստացվեց, որ ռուս քաջամարտիկ
զինուորները և հայ կամաւորները
գրաւել են վանը: Ետևով այդ մա-
սին ստացվեց պաշտօնական հեռա-
դիր: Չը տեսնված ուրախութեան

զգացմունքներով մարդիկ միմեանց
շնորհաւորում էին: Եւ այդ հասկա-
նալի է. չէ՞ որ հայաշատ պատմական
վան քաղաքը գաւերով թիւրքի
բռնակալ լծի տակից վերջապէս ա-
զատվեց: Վեհափառի հրամանով
միւս օրը, մայիսի 10ին, Հոգեգալըս-
տեան օրը, պատարագից յետոյ
կատարվեց կայսերական գոհարա-
նական մաղթանք: Մաղթանքի ա-
ղօթքը կարգաց Աշոտ եպիսկոպոսը:
Տաճարի ներսն ու դուռը լի էր
աղօթողներով: Թէ չըջակայ և թէ
տեղական ժողովուրդը շտապել էր
մասնակից լինել այդ ուրախութեան
և աղօթելու առ Աստուած ռուս քա-
ջարի գործի համար: Մաղթանքից
յետոյ վեհափառ Հայրապետը շըր-
ջապատված միաբաններով դուրս
ելաւ տաճարից: Անվերջ կեցցէնե-
րով թնդաց օգը: Վեհափառը միա-
բանների հետ բարձրացաւ վեհա-
բան: Ժողովրդի խուռն մեծ բազ-
մութիւնը տեղ բռնեց վեհարանի
բակում: Տեղական երեք խումբ նը-
ազողները նուագում էին: Ժողովըր-
դի ուրախութիւնն իր գագաթնա-
կէտին էր հասել: Վեհափառը պա-
տըշաւարից դառնալով ժողովրդին
խիստ զգացված խօսեց. բարեմաղ-
թութիւններ արաւ Նորին կայսե-
րական Մեծութեան և Օգոստոսփառ
Տան կենաց, կովկասի փոխարք-
այ՝ առաքելութեան: Ռուս քա-
ջորքին կարողութիւն և յաղթա-
նորհելու և հայ անձնուէր կամաւոր-
ներին տղուութիւն բաշխելու հա-
մար: Այդ ժողովուրդը հետզհետէ
սկսեց ցրվել ուրախ տրամադրու-
թեամբ:

Ամբողջ միաբանութիւնը, երեսա-
նից եկած հիւրերը՝ գլխաւորու-
թեամբ Խորէն եպիսկոպոսի՝ ներկա-
յանալով վեհափառին՝ շնորհաւորե-
ցին վանի գրաւման առիթով և
համբուրելով Հոգեօր Տիրով աջը՝
ստացան Նրա օրհնութիւնը:

Ի ՅԻ ՇԱՏԱԿ

Հայրենիքի սպասումներս համար
պատերազմի մէջ ընկած
կամաւոր հայ զինուորաց

Մեր Հայրենեաց քաջ զաւակներ,
Ռոքի ելած կամաւորներ,
Ձեր սուրբ արիւն սիրայօժար
ի զոհ տուիք խիստ կամակար-
Ձեր յիշատակ օրհնելու լինի
ի պատմութեան Հայաստանի:
Կեանքի, մահու մէջ օրերու,
Դուք զոհուեցաք ապաւինու
Անկեալ երկիր մեր Հայկազանց,
Արեամբ ներկեալ նահատակաց-
Ձեր յիշատակ գովելու լինի
ի պատմութեան Հայոց Ազգի:
Ամենայն Հայ է պարտական
Յիշատակ ձեր անմահական
Միշտ սուրբ պահել և անմոռաց,
Անէճք կարգաւ անդութ թրքաց:

Ձեր յիշատակ դարաւորեալ
լինի յաւետ փառաւորեալ

ՔԱՂԱՆԵՐ

Եւն մի կաթիլ Ձեր սուրբ արեանց
թափեալ յերկիր մեր գիւցադանց
Թո՛ղ ներշնչէ յոյս անվհատ
Ամեն Հայու որ յուսահատ.

Հայե՛ր, օգնենք մենք իրարու,
Ժամն է պատեհ և յուսատու:
Պաշտօն աստեղ յԱրեւելից
Պիտի փողի խիստ բերկրալից,
Սուր և հրացան ու կախաղան
Ձեր կապաւնան որդւոց Հայկեան.

Հայե՛ր, լինի՛մք միշտ միաբան,
Մեր թշնամիք Թո՛ղ յարստկան,
Կալաց քաղքէն անցեալ օրեր
Դարձեալ նորէն կամաւորներ
Կազմուեցան ու մեկնեցան
Ի ուսական սահման անցան.

Հայե՛ր, օգնենք մենք իրարու
Ժամն է պատեհ և պտղատու:
Անպարտք թրքաց զօրքեր
Կրկին մտան մեր Հայ գիւղեր,
Այլէն, ձախէն տուին ջարդեր,
Ամենայն ինչ եղան աւեր.

Հայե՛ր, օգնենք միշտ իրարու
Ի միխթար Հայ սրբերու:

Մանուկ կուլայ, մայր կարտասուէ,
Եւ չգիտէ առ ո՛վ դիմէ,
Աչքն թարթէ յերկնից կամար,
Անկէ յուսայ իւր ցաւին ճար.

Հայե՛ր, օգնենք մենք իրարու
Ի միխթար այրիններու:

Դանի՛ Հաղար արիւն անմեղ
Թրջեալ երկիր իրեն հեղեղ,
Թո՛ղ չյերկնու, գործենք յերկրի,
Տունըն Հայկայ պիտի կանգնի.

Հայե՛ր, օգնենք միշտ իրարու,
Ժամն է պատեհ և պտղատու:

Ամենայն Հայ ուր որ լինի,
Գարտի շարժիլ ինքն իւրովի,
Նայէ՛ երկինք Հայաստանի,
Ո՛րպէս առած գոյն բոսորի:

Հայեր, օգնենք մենք իրարու,
Ժամն է պատեհ և պտղատու:

Դարեր անցան միշտ արիւնտ,
Մենք չստանաք սիրտ մը գլթոտ:
Ա՛յ բաւական այդչափ արիւն,
Ո՛վ Եւրոպայ, գլթա՛ Հայուն.

Քանենք որդի դար լուսաւոր
Թո՛ղ խորտակէ լուծ գարաւոր:

Հայե՛ր, գործենք միշտ անվեհեր
Եւ չլինի՛մք դասայիքներ.

Սոսկում ազդողն է միշտ յաղթող,
Յամենայն գործն փալաւատկող.

Արդարութիւն եւ դարուս լոյս
Պիտի պատկին մեր առճամ յոյս:

Մ. Կ. ՄԻՐԱՆՈՐԵԱՆ

2/15 յուլիս 1915
Յօջան (Ռումանիա)

**7 ՀԱՅԵՐ ՆՈՐԷՆ ԿԱԽՈՒԱԾ
ԿՊՈԼՍԻ ՄԷՁ**

Աթենքէն տրուած հեռագիր մը,
Կ.պօլսի հրդեհին վրայ մի քանի
խօսք ըսելէ յետոյ, կը յարէ թէ
Հայ Գովիգէի անդամներէն 7ը մա-
հով պատժուեցան Կ.պօլսի մէջ, իբր
դաւանան ամբաստանուած լինե-
լով: Շատ որոշ չէ թէ իրենց վը-

րայ եղած դաւաճանութեան ամբաս-
տանութիւնը ի՞նչ բանի մէջ կը կա-
յանար:

Թէ՛ Կ.պօլսի մէջ և թէ՛ դաւառ-
ները ամենաշնչի՛ պատրուակներ ըս-
տեղծելով կառավարութիւնը կը ձեռ-
բակալէ, կը բանտարկէ, կը սպաննէ
Հայերը: Հայաստանի և Կիլիկիաի
մէջ Հայ ժողովրդին տրուած սոսկա-
լի նեղութիւնները և կոտորածները
Ճինկիկիսաններին և Լէնկիթիմուրներին՝
Թիւրքերի այդ նախնիքներէրարաւք-
ները կը յիշեցնեն: Ժամանակները
փոխուած, բայց ցեղին բնաւորու-
թիւնը չէ փոխուած:

ԱՅԼԵՍՍ ՎՐԷԺԸ ԿԸ ՄՆԱՅ

Ի՞նչ ծնաց այլևս անկատար՝ գիւցազնա-
կան Հայաստանի տառապանքը նուիրա-
գործելու համար: Արի՛ւնք, ան բարձրա-
ցաւ մինչև Արարատի դաղաթը: Ար-
ցունքը, ան արդէն Սիփանն ալ նսեմա-
ցուց:

Այո՛, տառապանքը կատարեալ է. բայց
բան մը կայ անկատար, որ միշտ ալ պիտի
ձայն կը հասկնայ պիտի ձայն անկատար-
այդ՝ Հայաստանի մասն է:

Այո՛, հիմա խորոյնները կը խնկարկեն՝
այնանց ինչո՞ղ քաջերու և անմեղ նահա-
տակներու յիշատակը: Երբեք չազարա-
ւոր Հայ կիներու գիտնները չալական կը
մոնչէ, իսկ Կիլիկիան իր ամառութիւննե-
րուն վրայ կարտասուէ:

Այս էր անցեալը, այս եղաւ և ներկան:
Իսկ տառապան անգիտեմ տեսնող իմացող-
անցը բան մը ըլլալ կը թուի:

Բայց ամուր կայ, Հայ ժողովուրդ,
ամուր կայ, Հայ Հայրենիք, այսպէս կը
պատգամեն քու ընտիր դաւակներդ որոնք
հիմա Թիւրքերէն կը քլուին նախիրներու
պէս ո՛վ գիտէ ինչպիսի գծաթերներ. ի՞նչ
ցաւ, դաւակներդ կը քլուին նախիրներու
պէս, խղտանգուած կը բամբուին քու
արգասանց հոգեթիւղ, և անհարապտոններ
կուգան զանոնք փոխարինելու: Բայց միթէ՛
չէ բուսած որ քու դաւակներդ միայն կըր-
նան անանիլ քու ստիքներդ, իսկ ան-
հարապտոնները կը թռնաւորուին: Այո՛,
պիտի թռնաւորեն անհարապտոնները որոնք
քու մարմինդ ծակկեցին:

Եւ դուն ամուր կայ, Հայ Հայրենիք,
որովհետեւ այսօր քու դաւակներդ ոչ
միայն անասուններու պէս կը կոտորուին,
այլ և կը կոտորեն, արիւնի մէջ կը թա-
թախեն իրենց սուրը, իրենց զրիւը, որով-
հետեւ այլևս կզգան որ միմակ վրէժը կրնայ
փրկել քեզ և արիւնը մայրն է վրէժին.
Իսկ արցունքի պէտք չունիս դու, որովհետեւ
քու աւերակներդ վրայ լացող բուեր
չառ կան արդէն:

Անգամ մ'ալ ամուր կայ, Հայաստան,
որովհետեւ քու խաչելութենէդ պոսթկացող
վրէժի ձայնը կարճագանգէ ամենուրեք,
կը տարածուի, կը մեծնայ ու կը դառնայ
աւելի բուն մը, շանթաւորող և հսկայ,
որովհետեւ քու թշնամիդ յուսահատութեան
բարբարոս ծայրայեղութեանը մէջ կը մա-
քառի, իսկ դուն զոհաբերութեան ծայրա-
յեղութիւնով կը մարտնչիս:

Այս անգամ ևս ցոյց տուր քու հաստա-
տամտութիւնդ և օրինակ հանդիսացիր կարգ
մը այն թուականը դաւակներդ որոնք
երկնիկ ինքնախոհութեամբ մը կուգին
մոռնալ քեզ և չը լսել քու պարտաւորու-
թեան հրաւիրող ձայնդ. կամ այն անսիրտ
յուսահատներուն որոնք կաթիլ մը արցունք
միայն ունին քու արիւնաթաթաւ ճիւղերուն
ի պատասխան:

Այլևս քու դաւակներդ սրտերը արիւ-
նոտած են և վրէժը միայն կրնայ յաղուրդ
տալ անոնց ցասումին. այդ վրէժիդդու-
թիւնը մեծ է քու տառապանքիդ չափ և
ամուր՝ քեզի չափ:

Այլևս վրէժը կը ձայն փրկութեանդ
համար և վա՛յ անոնց որոնք չը պիտի ու-
զեն ապրեցնել այդ վրէժը...

Թ. ԵՂԻՆԷ

**ՌՈՒՍԻԱԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՆ
ԵՒ ՍԱՀՈՒՅՈՅԻ ՃԱՌԸ**

Ռուսիաի Պետական Դուման բաց-
ած է օգոստոս 1ին Պետրոգրադի
մէջ և արտաքին գործերի նախարար
Տ. Սազոնով երկար ճառ մը խօսած
է արտաքին քաղաքականութեան
մասին, ուր Հայերի մասին հետեւեա-
լը ըսած է.

«Թիւրքերը զգալով փոթորկին
ժառանգը, բացառիկ դմէնութեամբ
մը խոյացած են իրենց տիրապե-
տութեան ներքե տակաւին դառնուող
քրիստոնեայ ժողովուրդներին վրայ:
Հայերը ենթարկուեցան հարածանք-
ների որոնք սակայն իրենք խօսա-
կեցին, որովհետեւ Հայ կառավարները
քաջարար կը կուրին մեզի հետ ի-
րենց հարստահարողներին դէմ:
Կեցցէ՛նք եւ ծախսաւորութիւններ»:

Այսպէս վան քաղաքը, որ մինչև
իր ազատուիլը մեր զինուորների կող-
մէն մօտ մէկ ամիս գիտագրած է,
կենթարկուած էր ոչ նուազ ստիպող-
հալածանքների Թիւրքերի կողմէն:

ՀԱՅԵՐԸ ՀԱՐԱՆ. ԱՐԵՐԻԿԱԻ ՄԷՁ

ՍԱՆ ԲԱԽԼՈՒՆ յուլիս 5ին գրած
է մեզ.

«Տեղւոյս փոքրաթիւ Հայ դաղու-
թը անտարբեր չէ Թիւրքահայաս-
տանի շարժման առջև, Անցեալ ամ-
սոյ սկիզբը 150 անգգ. սկիզբը զըրկ-
ւեցաւ Լոնտոնի ռուսական դեսպա-
նին, իր միջոցով էջմիածին մէջ.
Հայրապետին զրկուելու համար,
Հանգանակութիւնը գեռ կը շարու-
նակուի. մօտ օրեր կարեւոր դումար
մը եւ պիտի զրկուի»:

Տեղւոյս Հայութիւնը մեծ անձկա-
նք կը սպասէ Հայրենիքի ազատու-
թեան աւետիսին և առ այդ կօզնէ
նիթապէս իր կարողութեան համե-
քառ, թէն մենք սակաւթիւ ենք
այստեղ: Ունինք նաեւ երիտասարդ-
ներ որոնք տրամադիր են կամաւոր
երթալ և անձնագոհութեամբ կըր-
ւի Հայաստանի համար, սակայն մի-
ջոցներ և դիւրութիւններ կը պակ-
սին:

Տ Ե Ղ Ա Կ Ա Ն

Ռաբախութեամբ կիմանանք որ
Օրինորդ Շուշան-Հայկունի Ե. ԿԱՐԱ-
ՊԵՏԵԱՆ (Մարտիկոյի) մասնակցելով
Ecole pratique de Commerce et d'In-
dustrie de jeunes filles վարժարանն
ընդունուելու մրցումին, յաջողած է

ինք ալ ընդունուելիք աշակերտու-
հիներէ մին լինելու: Այդ յաջողու-
թեան դժուարութիւնը բացատրելու
համար պէտք է աւելցնել որ վար-
ժարանը 104 նոր աշակերտուհի մի-
այն կրնայ ընդունիլ, մինչ մրցման
մասնակցած էին 700ի չափ բնորե-
լիներ: Յրանաւ հիներ (այսինքն
Քրանսական երկրացիներ) միայն
կրնան ընդունուիլ այդ վարժարանը:

Թշնամի տէրութիւնների հոյու-
տակներէն անոնք որ ներկայ պա-
տերազմէն քիչ առաջ Քրանսական
երկրացի (citoyen français) եղած էին,
1915 ապրիլ 7ի օրէնքին համեմատ
իրենց Քրանսացիութեան իրաւուն-
քէն ինկած պիտի ճանչուին եթէ
այնպէս յարմար տեսնէ Քրանսական
կառավարութիւնը: Իսկ անոնք որ
նոր և մանրամաս քննութիւնէ մը
յետոյ Քրանսական կառավարութիւ-
նը կը վերադառնան իրենց պատուա-
ւոր, հաւատարիմ և արժանիքի տէր
անձնաւորութիւններ լինելը, կը մը-
նան իրենց Քրանսացիութեան իրա-
ւունքների մէջ և ի գիտութիւն տ-
մէնքին պաշտօնապէս հրատարակու-
թեան կը տրուին իրենց անուններ
Յրանաւ պաշտօնաթերթին (Jour-
nal Officiel) մէջ:

Արդ, վերոյիշեալ պայմաններին
պակ ըստուի և Քրանսական Քրանսական

մէջ վերահաստատուած անձերի ան-
ւանացանկը Journal Officielէն արտա-
տրպուած լինելով տեղական Քրան-
սերէն օրաթերթներին մէջ, մենք ալ
անկէ կը քաղենք այն թիւրքահայա-
տակ Հայերի անունները որոնք պա-
տերազմէն քիչ առաջ Քրանսական
երկրացի (citoyen français) կամ մեր
Թիւրքիաի Հայերի հակադարձու-
թեամբ Քրանսահայատակ) եղած էին
և կառավարութիւնը զնահատելով
անոնց արժանիքներ, որոշած է այժմ
ևս պահել անոնց Քրանսացիութեան
իրաւունքը:

Ալքիսանտր Բրազակունի, նաւագ (na-
vigateur), ծնած Կ.պօլսի 1881 յու-
լիս 25ին կը ընտրուի Մարտիկոյի մէջ
կրան Բիւ, թիւ 80. Ընկի եղած
(naturalisé) 1913 օգոստոս 28ին
Քրանսացի տարիէ ի վեր Յրանաւ
եղած է, ամուսնացած՝ Յրանսուհիի
մը հետ, հինգ տարի զինուորութիւն
ըրած՝ օտարազգիների լեգէոնին
(legion etrangere) մէջ և այժմ պատե-
րազմին զնացած է:

Սահմանման Բովիսանկէ, վաճառա-
կան, ծնած Էրզրում (Թիւրքիա)
1864 օգոստոս 23ին կը ընտրուի Մար-
տիկոյի մէջ Պուլվար Լուի Սպիւրադ-
թիւ 7 (*). Ընկի եղած 1913 փե-
տրվար 10ին, Տանկինը տարիէ

(*) Այժմեան բնակարանն է Գուրլիտ-
ո, Թիւ 23, իսկ վաճառատունն է Bou-
levard Louis Salvator, N. 1. Խմբ.

ի վեր Յրանսա կը բնակի. 3 դա-
ւակ ունի Փրանսական երկրացի.
Ազգային տեսակետով իր ունեցած
վարժմանը վրայ լաւ տեղեկութիւն-
ներ առնուած են:

Զամարեան Սոփի, կին Սահաթեան.
Նի, ծնած Կ.պոլիս 1872 հոկտեմբեր
29ին. կը բնակի միւնիոյն հասցէն.
Բնիկ եղած՝ միւնիոյն թուականին,
Ազգային տեսակետով իր վարժման-
քի վրայ լաւ տեղեկութիւններ առ-
նուած են:

ՄԵՍ ՀՐԴԵԼ Կ.ՊՕԼՍԻ ՄԷԶ

Յուլիս 26ի երկուշաբթի երեկոյ
սոսկալի հրդեհ մը ծագած է փե-
րուղի և Ֆրանսիական թաղերին մէջ.
2.800 տուն հրդեհին զոհ գնացած
են. Երեսփոխանական ժողովի պա-
լատը այրուած է. Բիշ և Ֆրանսիոյ
գերմանական հիւանդանոցն ալ այր-
ւեր. մանկներին յատկացած յար-
կաբաժինը կրակ սուր է արդէն,
բայց կրցեր են վերջապէս ազդար-
նուիլն առնել:

ԻՏԱԼԻԱԿԱՆ ՍԱՐԳՆԵՐԻ ԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իտալական կառավարութիւնը
Կ.պոլիս իր գեապան Տ. Կարանի
միջոցով խիստ բողոքագիր մը տը-
ւած է Բ. Դրան, Թիւրքիայի մէջ
իտալահայաւաններին վրայ գործադ-
րուած ճշտումներին և արգելքներին
դէմ. Ապացոյցներ գտնուած են նաև
որ Բ. Դրան, Լոզանի խաղաղական
գաղտնագրին հակառակ, կաշխատի
գրգռութիւններ յարուցանել Սիրե-
նաիդի Արաբներին մէջ իտալիայի
դէմ. Իտալիայի և Թիւրքիայի ալ
իրար հետ պատերազմի բռնուիլը
ժողովրդի կերկրի:

ՄԻԴԻԷԼԵՆԻ ԳՐԱԽՈՒՄԸ

Անգլիական կառավարութիւնը պաշ-
տօնապէս հաղորդեց յոյն կառավա-
րութեան թէ գաղտնի տեղու-
թիւնները Միդիլլէն (Միդիլլի) կը դը-
գին առժամայէն պիտի գրաւեն մի-
նայն գինեորական պատճառներով
որով գրաւեցին Լէմնոսը. Անգլիայի
ժառանգագիրը, բարեկամական ոճով
գրուած, կապահովէ որ Անգլիան և
գաղտնիները պիտի յարգեն Յու-
նաստանի վեհապետական իրաւունք-
ները, և կը յարէ որ անմիջապէս
երբ դադրին կղզիին գրաւումը հար-
կադրող բացարձակ զինուորական
պատճառները, գաղտնիները պի-
տի փութան հեռանալ անկէ:

ՄԱՐՍԷԼԵՐԻ ՀԵՂԻՆԱԿԻ ԱՃԻՐՆԵՐԸ ԷՆՎԱԼԻՏ ՓՈԽԱՐՈՒՆԵԼՈՒՆ ԱՌԹՈՎ Ց. ՓՈԽԱՐՈՒՆԵԼԻ ԻՍՍԱՍ ԶԱՌԸ

(Ետք. 1. 52րդ. Թուին և Բոր)

Եւ վրէժնդիր պատմութիւնը պիտի
ըսէ նայեալ ժողովուրդը. Անգլիային եղած
առաջարկութիւնները իւրապէս կ'ընդ-
ունենան:

և ստորագրութիւնը և արհամարհում մերժ-
ւիլը բրիտանական պատմութեանը, որ
Պէլիդի չէզոքութեան շարաւար բռնա-
բարոյիւր, ամենէն վաւերական և նուա-
րական գաղափարութիւններ պատմութիւն
իրեն և Քաթի քուրթի, իրենց անցած եր-
կրներին մէջ անպայտան բնակիչները
սարսափեցնելու համար ամենէն բարբարոս
միջոցներ գործադրուիլը, գիտութիւնը
խժգոնութեան և վայրենութեան ի պատ-
գրութեամբ անպատմութիւնը:

Մեզնի իւրաքանչիւրը, Տիւրքներ, կըր-
նայ մտքի կատարեալ յատկութեամբ վե-
րակոչել իր յիշողութիւնները և հարցա-
քննել իր խղճմանը. Այլ մէկ ժամանակ
անհոյժ չենք գտնուած արտասանելու բառ
մը կամ ցոյց տալու դիրք մը որ կարեն
ցրուել պատերազմի սպանալիքները,
եթէ եւրոպական խաղաղութեան դէմ Նը-
ման ոճի մը երկար ժամանակներ ի
վեր փափաքուած և պատրաստուած լին-
էր մեր անողոք թշնամիներէն. Մենք
անմեղ զոհերն եղած ենք ամենէն աւելի
բիրտ և հմտօրէն կանխամտածուած յար-
ձակումին. Ուայց երբ մեղ կը տեսնեն ակամայ
սուրը քաշած, իրաւունքը չունինք, Տիւր-
քներ, զայն վերագրանելու իր պատեանը
այն օրէն առաջ երբ մեր մեռելներին վրէ-
ժը լուծած պիտի լինինք և երբ գաղա-
կիցներին միասին յաղթանակը պիտի թոյ-
լատէր վերանորոգել մեր աւերակները,
վերաշինել ամբողջական Ֆրանսան և
զմեղ պատրաստել ազդուապէս գրգռու-
թիւններ պարբերական վերադարձին դէմ:
Ինչ պիտի լինէր վաղը, եթէ կարեն
լինէր որ կազմաւորուին մը մեր քայ-
քայուած քաղաքների փլատակներին վրայ
գար նստիլ չնշապաւաւ Ամենախիստ Նոր
գաղափարութիւն մը պիտի գրուէր մեր
յոզման ուսերին վրայ և մենք պիտի իյ-
նայինք միանձնակալ մեր թշնամիներին
քաղաքական, բարոյական և անտեսական
հպատակուլ աններքէ. Ֆրանսայիները,
արուեստագէտ, հաղորդ և զորքաւոր,
նշապակ պիտի գաղտնային յաղթական մը-
ցակիցներին, և խոնարհած Ֆրանսան իր
խիւ վճատութեան և արհամարհանքին մէջ
պիտի ընկնուէր:

Այլ ուրեմն պիտի կրնար յապաղիլ մը-
նալ այսպիսի ահաւորութիւններ մէջ. Այլ
ուրեմն պիտի համարձակէր այս նախա-
տինքն ընել հանրային ողջմտութեան և
ազգային հեռատեսութեան: Զկայ մէկը
մեր գինեորներէն, չկայ քաղաքացի մը,
չկայ Ֆրանսացի կին մը միայն որ չհա-
կընայ յատկորէն թէ մեր ցեղի ամբողջ
ապագան, և ոչ միայն մեր պատիւը՝ այլ
անոր պաշտպանութիւնն ալ կախուած են
այս անողոք պատերազմի ծանր վայր-
կեաններէն:

Յայտնու կամքը ունինք. Ունինք նաև
յաղթելու հաւատարմը. Վստահութիւն ու-
նինք մեր և մեր գաղտնիներին ոյժին վրա
ինչպէս փտահութիւն ունինք մեր իրա-
ւունքին վրայ. Այլ, ոչ, թող մեր թշնա-
միները չխաբուին այս մասին. Խախտա-
խաղաղութիւն մը, կրնատուած պատե-
րազմի մը և ալ աւելի ահաւոր պատե-
րազմի մը միջև մտատանջ և խաբու-
տիկ գինեղու մը ստորագրելու համար չէ,
վաղը Նոր յարձակումների և ժաշտու
փտանքների ենթարկուելու համար չէ որ
ամբողջ Ֆրանսան ոտքի է կանգնած այժմ
Մարսէլէի առնական շէտերէն սարս-
նագին:

Հայրենիքին իր իրաւունքներէ հրաժա-
րուած պատրաստելու համար չէ որ բոլոր
սերունդները իրար ժառանգով կազմած
են հերոսների բանակ մը, որ ամեն որ
այնքան փայլուն գործեր կը կատարուին,
որ այնքան ընտանիքների փառաստոր սուղիք
կը կրեն և իրենց ամենէն սիրելի էակնե-
րը ստոյլիկան համբերութեամբ կը զոհա-
րենք հայրենիքին. Նշատուութեան մէջ
ապրելու և քիչ վերջ մեռնելու համար չէ

որ ֆրանսացի ժողովուրդը արդէն կեցու-
ցած է Գերմանիայի ահեղ արշաւանքը, որ
թշնամիին ալ թեւ բռնելով նետած է
Մառնէն իզերի վրայ, որ մոտ մէկ տա-
րիէ ի վեր մեծութեան և գեղեցկութեան
այնքան հրաշալիքներ իրագործած է:

Սակայն, Տիւրքներ, չմանրանալէք կըրկ-
նել. վերջական յաղթանակը բարոյա-
կան ոյժի և յարատեսութեան մրցանակը
պիտի լինի. Մեր ամբողջ հանգարտամտու-
թիւնը, կորովը և գիմազկունութիւնը գոր-
ծածնեք, սերտիւ հաստատ պահելու համար
երկրին մէջ բոլոր նահանգների, բոլոր
գաղաքագրերի, բոլոր կուսակցութիւնների
միութիւնը, աշխարհութեամբ պաշտպանե-
լու համար հանրային կարծիքը նենգաւոր
լուրերի խորամանկութեամբ տարածումին
դէմ, անընդհատ զօրացնելու համար կա-
ռավարութեան գործունէութիւնը և հան-
րային իշխանութիւնների անհրաժեշտներ-
դաշնակցութիւնը, միակ առարկայի մէջ
վրայ կեդրոնացնելու տէրութեան բոլոր
միջոցները և բոլոր անհատների բարիկա-
մնցողութիւնները, արագապէս ընդլայնելու
պատերազմի նիւթականքը և մեր գիմա-
գրութեան միջոցները, մէկ խօսքով՝ ի մի
հաւաքելու ազգային ոյժերի համագումար-
ը միակ մտածումի մը և միւնիոյն որոշ-
ման մը մէջ. պատերազմը մղել, որքան
ալ երկար տեւէ, մինչև թշնամիին վերջա-
կան պարտութիւնը, մինչև անհետացումը
այն միջաւանին որ գերման մեծամտու-
թիւնը Եւրոպայի վրայ ծանրացուցած է:
Արդէն փառքի օրը չոր կը տարփոք
Մարսէլէի, լուսաւորած է հորիզոնը:
Արդէն ժողովուրդը մէկ քանի ամիս
մէջ նոխացուցած է մեր պատմութեան
տարեգրքը բազմաթիւ սցանալի քա-
լութիւններով և գիւցազներգական պատ-
մութիւններով. ի դուր չէ որ Ֆրանսայի
բոլոր անկիւններէն խմբովին ոտքի ելած
են ժողովրդական հիմնային ազգայնու-
թիւններ գործողներ. Թողունք զիրենք,
Տիւրքներ, թողունք զիրենք որ գլուխ հա-
նեն իրենց սուրը գործը, անմեղ ծանրան
կը հարթեն յաղթանակի և արգարութեան:

ՆԱԿԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

«ԱՐՄԷՆԻԱԿԻ ՕԺԱՆԴԱԿՆԵՐ»-ԻՆ

«Արմէնիայի Օժանդակներէն կան
ոմանք որ ոչ իրենց պարտականու-
թիւն կը կատարեն կանանագրին
համեմատ, ոչ ալ գրութեամբ մը
յայտնած են թէ «Արմէնիայի Օժան-
դակութեան» հրաժարած են:

Ուստի կը պարտաւորինք զեկու-
ցանել բոլոր «Արմէնիայի Օժանդակ-
ներին» թէ անոնք որ մինչև առաջի-
կա օգոստոս ամսին վերջը չեն կա-
տարեր իրենց «Արմէնիայի Օժանդա-
կութեան» պարտականութիւնը կա-
նոնագրի 2րդ. յօդուածին համեմատ
և կամ իրենց հաշիւ կարգադրելու
համար պայմանաւոր մը չեն որոշեր
ապահովագրուած նամակով մը. «Ար-
մէնիայի Օժանդակութեան» հրաժա-
րած պիտի նկատուին, որով կը
դադրի իրենց պարտականութեան
հետ նաև իրենց իրաւունքը:

Խմբագիր-անօրէն

Արմէնիայի արարին

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐԲԵՐ

Արմէնիայի խմբագրատան մէջ ծախու-
կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետևեալ
գիրքերը, որոնց արժէքները նշանակուած
են իրենց առջև:

Մարսէլէն զուրա զրկելու հանապար-
հածախքը զնոյն վրայ է. ուստի հաշ-
ւի գիւրութեան համար կը նշանակենք թէ՛
Մարսէլի մէջ ծախուելու գինը և թէ՛
փոստով ուրիշ քաղաք զրկուելու գինը:
(Այս վերջինները փակագծի մէջ գրուած
ներն են): Արժէքը կանխիկ շտապ,
լած գիրք չըրկուիր: Արձանագրուած (re-
commandé-registré) ծրարով ստանալ
ուղղորդելը պէտք է 25 սանդիմ աւելի զըր-
կեն իւրաքանչիւր ծրարի համար որ 2 քի-
լօն աւելի պէտք չէ կրնէ:

ԶԱՆՈՋԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱՆԻ ԹԻՒՆՆԵՐ

Առնեմ քառարան ճալկաղեան լեզ-
ուի. Բ. սպար. (Վենետիկ) 10 ֆր. և 40-
սնդմ. Մարսէլէն զուրա զրկուելու հա-
մար հանապարհածախքով մէկտեղ՝ 10 ֆր.
և 80 սնդմ.):

Պտղաբանութիւն. պատկերագրող: 1 ֆր.
և 30 սնդմ. (1,60):

Ընդհանր Զայիւղութիւն պատկերագրող. Գ.
սպար. 2 ֆ. և 50 սնդմ. (3 ֆ.):

Հ. Գ. Զարբանէլեան Պատմութիւն
ճալկաղեան տպալուս. ետև. սկզբնաւորու-
թիւնն մինչև մեր ժող. 1.30 (1,50):

Հայ միտքը (Առնեմ հայ գրագէտների
նշանաւոր խօսքերէն կազմուած հաւաքա-
ծայ մը: Երկարութիւն 2. Ս. Երեմեա-
նի 2 ֆր. և 60. (16. 3. 20):

Սարենիկ (Հ. Ս. Երեմեան). ողբերգու-
թիւն: 1 ֆր. և 10 (1. 1,20):

Նոր կենդանաբանութիւն և Մարդա-
կազմութիւն գր. հակառակ Եկարպ.
553 երեսներ լուսաւորուած և 450 պատկեր-
ներով զարդարուած: Վերջը գրուած է
այս գրքի մէջ գործածուած ուսումնա-
կան բառերի հայերէն և ֆրանսերէն ցան-
կը: (Ընտիր գործ մը, ամենքին ալ հետա-
քրքրութեամբ ընթերցանութեան արժանի:
2 ֆր. և 50 սնդմ. (3 ֆ.):

Նոր Հանրաբանութիւն նկարագրական և
պատմական. 131 պատկերներով: 2,20
(2,40):

Haic & Helus. A National Dram.
composed by M. J. Zorab. Calcutta.
1895. Գին 2,40 (2,50):

Գեորգ-Մեքսոպ. ՔՐԻՍՏՈՒՆԻԹԵԱՆ
ՄՈՒՏՔՆԻ, Ի ՀԱՅՍ ԴԻԿՈՐ ԼՈՍԱՆ.
ԷՐԴԷՆ ՍԱՊ. (Քննական ուսումնա-
սիրութիւն): Դին 1 ֆր. 25 (1,35):

Գեորգ-Մեքսոպ. ՈՒՐԻ ԱՐ ՏՈՒՆ ԿԱԺ
Հայաստանի նախադրիւնը և իրենց
քաղաքակրթութիւնը (Քննական ու-
սումնասիրութիւն): 2,50 ֆր. (2,75)

Մ. Վարժապետեան, ՃԻՐԻՄԻԱՆԻ ՄԵ-
ՌԻԼԸ, Աւանդակէ՛ք՝ հարիւրամեայ Տօ-
նիկէն պատմուած: Տղ. Մարգարեան.
կազմուած: 2 ֆր. (2 ֆր. 25):

Բախոսեան. Կիպրոս կղզի (Վ. Պշ-
խարհագրական և պատմական տեսու-
թիւն. Ա. Հայ գաղթականութիւն):
1 ֆր. 25 (1. 35):

ՏՆՕՒՆ. — ԵՄԻՆԵՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒՆԵԱՆ

ԱՐՄԷՆԻԱ

Հայերէն Տպարան Մ. Փարսապետեանի
Le Gérant: François CARRIERE.
Marseille. — Imprimerie du Midi